Η Ξενηλασία στην Αρχαία Σπάρτη

Η λέξη Ξενηλασία, σε πρώτη σημασία, υποδηλώνει την απαγόρευση αφίξεων ή την εκδίωξη ξένων από ένα τόπο. Τη δεύτερη αυτή σημασία προσέλαβε ιδιαιτέρως στη Σπάρτη. Κατά τον Ξενοφώντα, η απαγόρευση εγκαταστάσεως ξένων στη Λακεδαίμονα, ή Σπαρτιατών σε ξένη πόλη, υπαγορεύθηκε από την ανάγκη να διατηρήσει η πόλη τον παλαιό αυστηρό χαρακτήρα της και να μη γίνονται μεστοί από ραδιουργίες οι πολίτες της.

Ο Πλάτων στον Πρωταγόρα δίνει παιδαγωγική ερμηνεία στο θεσμό της Ξενηλασίας, όπως τον εφάρμοζαν στην εποχή του, ή μάλλον πριν από αυτόν, οι Λακεδαιμόνιοι. Συγκεκριμένα, προωθώντας την αντίληψη ότι το λακωνίζειν εστί φιλοσοφείν, διατείνεται ότι στη Σπάρτη και στη Κρήτη υπήρχε μια έντονη μαθησιακή διάθεση, υπηρετούμενη από εντόπιους σοφιστές, που ειδικά εκεί είναι οι πιο πολλοί στο κόσμο. **Κι επειδή οι Σπαρτιάτες δε θέλουν να μαθαίνουν οι ξένοι αυτά που τους διδάσκουν οι σοφιστές, εκδιώκουν από τη πόλη τους ξένους, ακόμη κι αν είναι φιλολάκωνες, ούτε επιτρέπουν σε κανένα δικό τους νέο να βγει σε ξένες πόλεις.** Ο Αριστοτέλης, τέλος, κάνει μνεία της Ξενηλασίας [Πολιτικά 1272 b 15], προσδιορίζοντας; ως αιτία την απόσταση που χωρίζει τη Σπάρτη από άλλες πολιτείες [ξενηλασίας γαρ το πόρρω πεποίηκε].

Αυτός όμως που προσδιορίζει σαφέστερα το πνεύμα της Ξενηλασίας, χωρίς ωστόσο να αναφέρει το όνομα της, είναι ο Ηρόδοτος. Γράφει συγκεκριμένα ο ιστορικός [1, 65] ότι **οι Σπαρτιάτες αρνούνταν να έχουν οποιαδήποτε σχέση με ξένους. Ήσαν ξεινισοι απροσμικτοι, και σε τούτο ο ιστορικός αποδίδει την κακοδαιμονία της πολιτικής ζωής που θεραπεύτηκε με τη Λυκούργειο νομοθεσία**.

Η Λυκούργεια νομοθεσία μάλιστα ενίσχυσε τις απομονωτικές τάσεις των Σπαρτιατών με το να απαγορεύει την εγκατάσταση- χωρίς έγκριση των αρχών-

ξένων στη Σπάρτη. Τούτο είναι νοητό, ως ένα βαθμό, από το γεγονός ότι και σήμερα δεν είναι δυνατή η επίσκεψη κάποιων χωρών χωρίς τη λεγόμενη Visa. Τότε οι λόγοι για τη Σπάρτη ήσαν πολύ περισσότεροι, διότι η πόλη ήταν ένας απέραντος στρατώνας, όπου

διδασκόταν η στρατιωτική τέχνη, που την τεχνική της δεν έπρεπε να μάθουν οι ξένοι.

Όπως σήμερα κάθε χώρα διαφυλάσσει τα στρατιωτικά μυστικά της, όμοια και **οι Σπαρτιάτες διαφύλασσαν τα δικά τους μυστικά, στα οποία όφειλαν τις στρατιωτικές επιτυχίες τους.** Πέρα απ' αυτό, με τη πάροδο του χρόνου **το Σπαρτιατικό πολίτευμα γινόταν περισσότερο "σφιχτό", περισσότερο συντηρητικό, και γι' αυτό η παραμονή ξένων στη Σπάρτη εγκυμονούσε το κίνδυνο της αλλοιώσεως των πολιτικών και κοινωνικών ηθών.**

Η Ξενηλασία ήταν στη δικαιοδοσία των Εφόρων. Αυτοί έδιναν την άδεια εγκαταστάσεως σε ξένους. Αν, όμως, διαισθάνονταν ότι ο ξένος ήταν επικίνδυνος και γενικά ανεπιθύμητος, οι Έφοροι διάτασσαν την εντός ορισμένου χρόνου απέλαση του.

Σύμφωνα με την παράδοση, **απελάθηκε ο γνωστός για τους τολμηρά αντιηρωικούς στίχους του ποιητής Αρχίλοχος, διότι σε ένα ποίημα του έγραψε πως πέταξε την ασπίδα την ώρα της μάχης για να σωθεί** κι όσο για την ασπίδα, θα έβρισκε άλλη καλύτερη. Όσο κι αν οι στίχοι αυτοί γράφτηκαν για αστεϊσμό, ήσαν πάντως απαράδεκτοι για το ηρωικό πνεύμα που προσπαθούσε να εμφυσήσει στους νέους της η Σπάρτη.

Αλλά ο τρόπος με τον οποίο δομείται μετά τον 6 ο αιώνα η Σπαρτιατική Πολιτεία δεν ευνοεί ούτε την παραμονή ξένου στη Σπάρτη ούτε των Σπαρτιατών εκτός Σπάρτης. Για το λόγο αυτό τη ξενηλασία πρέπει να τη βλέπουμε όχι ως κάτι μεμονωμένο αλλά ως κάτι που εντάσσεται μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των απαγορεύσεων

που επιβλήθηκαν μετά τη λήξη του Β’ Μεσσηνιακού Πολέμου.

Η άλλοτε ανοικτή Σπαρτιατική κοινωνία γίνεται μια πολιτεία-σκαντζόχοιρος, σπειρώνεται στον εαυτό της, ζη με τον εαυτό της και για τον εαυτό της. “Ξένοι απαγορευόταν, όσο ήταν δυνατό, να μπουν στην πόλη ή απομακρύνονταν [ξενηλασίαι]. Τότε για πρώτη φορά η Σπάρτη παίρνει τη μορφή ενός αντιδραστικού, στρατιωτικού, αστυνομικού κράτους.

Όπως οι οικονομικές, έτσι έπαυσαν και οι πολιτιστικές σχέσεις με το εξωτερικό. Σε αντίθεση με τον 7 ο αιώνα, στον 6 ο αιώνα, όταν ο αποκλεισμός αυτός ήταν ήδη πλήρης, κανείς ποιητής ή καλλιτέχνης που να έζησε στη Σπάρτη δεν είναι γνωστός.

Η στρατιωτικοποίηση του πολιτεύματος επέβαλλε ένα τρόπο ζωής που έκανε μη ανεκτή την επαφή με τους ξένους. Αυτό εξηγεί και την άκομψη συμπεριφορά των αρχόντων της έναντι του Κίμωνα που έσπευσε προς βοήθεια κατά τον Γ’ Μεσσηνιακό Πόλεμο. Από το ογκοδέστατο, δίτομο έργο του Σαράντου Καργάκου, με τίτλο “Ιστορία της Αρχαίας Σπάρτης“, [τόμος Α σελίδες 419-422, έκδοση 2006, εκδοτικό Gutemberg]